

RISUS CUM LACRIMIS

Könyv Babják Ildikó emlékére

Risus cum lacrimis

Könyv Babják Ildikó emlékére
(tanulmányok, baráti írások)

Szerkesztette:

P. SZABÓ Béla – ÚJVÁRI Emese

Debrecen, 2017

Kiadja:
Debreceni Egyetem
Állam és Jogtudományi Kara
Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

Felelős kiadó:
Szabadfalvi József
a doktori iskola vezetője

Lektorálta:
Szabadfalvi József

© a szerzők, 2017

*A kézirat lezárva:
2017. október 31.*

ISBN 978-963-473-220-4

Borítóterv: Lícium-Art Kft.

*Nyomdai munkálatok:
DELA Kft., Debrecen
Felelős vezető: Ujvári Béla
Tel.: 52/955-634*

Tartalom

ELÖLJÁRÓ SZAVAK	11
BAJÁNHÁZY István „Bankárok” az ősi Rómában	13
BALOGH Judit 25 éves a kisebbségi jogi szabályozás Magyarországon	33
BEKE-MARTOS Judit Az amerikai szövetségi bírósági rendszer kezdeteiről	45
FREY DÓRA Eötvös József és az 1868-as nemzetiségi törvény, valamint annak alkalmazása, különös tekintettel a német kisebbség helyzetére a Dél-Dunántúlon	59
<i>Emlékek</i>	83
GEDEON Magdolna A felső-magyarországi bányászat területi igazgatásának centralizációja a 18. században	87
JAKAB Éva Örökhagyók és örökösök	99
KONCZ Ibolya Katalin A házassági vagyonyjog rendszere a polgári Magyarországon	111
MEGYERI-PÁLFFI Zoltán Műemlékek a filmvászonon: az élményszerű örökségvédelem	117
PAPP László Az idézés formái a középkori magyar perjogban	131
PETRASOVSKY Anna Elméleti kísérlet a jogegyenlőség és szabad tulajdonon alapuló jogrend megalapozására a reformkori Magyarországon	139
<i>Amire emlékezem</i>	147
SÁRY Pál Gondolatok az állami erőszakról az Újszövetség tükrében	149

	SISKA Katalin	161
	Vallási tolerancia az Oszmán Birodalomban	
	STIPTA István	177
	„Az igazságnak és a szépnek élt” - Ráth György jogtudományi munkássága	
	P. SZABÓ Béla	189
	Pozsonyi származású jogászprofesszor a felső-ausztriai rendek szolgálatában: Johann Ferdinand Behamb († ~ 1696)	
	<i>Babzsíról</i>	223
	SZABÓ ISTVÁN	227
	Az államfő alkotmányvédő funkciói a Weimari Köztársaságban	
	<i>A rövid út</i>	247
8	TAKÁCS Tibor	249
	A <i>Code civil</i> első magyarázóí: az <i>Exégèse</i> -iskola korszaka	
	ÚJVÁRI Emese	267
	Összetett eszköztár a gyámolt érdekeinek védelmében a klasszikus korban: a C. 5.75.1. tanúsága	
	VARGA Norbert	281
	A kartellszerződések választott bírósági eljárásra vonatkozó rendelkezései a polgári korban	
	<i>Levélféle</i>	293

PETRASOVSKY Anna

Elméleti kísérlet a jogegyenlőség és szabad tulajdonon alapuló jogrend megalapozására a reformkori Magyarországon

A jogegyenlőség eszméje

A magyar magánjog polgári átalakításának igénye egyre erőteljesebben jelentkezett az 1825-ben kezdődő reformkorban. Ennek előfeltételét, vagyis egy jogegyenlőségen és szabad tulajdonon alapuló jogrend kialakítását ideológiailag a természetjog alapozta meg. A 19. század első felében a magyar jogbölcséleti gondolkodásban szemléletváltás következett be: Karl Anton Martini koncepcióját hivatalosan is a kantiánus felfogást befogadó Franz Zeiller és Franz Egger nézetei váltották fel. A magyar értelmiségi köröket is lázban tartó Kant-vitát követően a kritikai észjogtudomány magyarországi képviselői – Szibenliszt Mihály, Virozsil Antal, Csacskó Imre, Bánó István¹ – a reformkori közgondolkodás formálóiaként képviselték az észjogi irányzatot. A 19. század első felére összegzett és kanti elvek mentén kidolgozott természetjogi koncepció Kant ismeretelmélete szerint vallja, hogy minden ember szabadságra képes erkölcsi lény,² aki tetteiért erkölcsileg felelős, önmaga számára tűz ki célokat, amelyeket meg is valósít.³ A tiszta ész alapján bármely ember lehet jogok alanya.⁴ A személyes jog minden embert különbség nélkül megillet, így az emberek e lényegi természetük alapján egyenlőnek te-

---

¹ SZABADFALVI József, *A magyar jogbölcséleti gondolkodás kezdetei: Werbőczy Istvántól Somló Bódogig*, Budapest, 2011, 33.

² BÓDIG Mátyás, *Immanuel Kant* = Fejezetek a jogbölcséleti gondolkodás történetéből, szerk. SZABÓ Miklós, (A Miskolci Egyetem Jogelméleti és Jogszociológiai Tanszékének Kiadványsorozata), Miskolc, 1999, 55.

³ *Institutiones Juris Naturalis conscriptae* per Michaellem SZIBENLISZT, (Tomus I., Introductio Sectio I. 1. §.), Pestini, 1831, 1.

⁴ *Uo.*, (Tomus I. Liber I. Pars I. Caput I. 42. §.), 46.

kintendők,⁵ s a függetlenség joga folytán nem kell elismerniük semmilyen idegen hatalmat önmaguk felett.⁶

Ebből kiindulva a természetjog minden embert megillető veleszületett és szerzett jogokat különböztet meg, melyek közül a tulajdonjogot – az államhatalomhoz, vagyis a mások feletti joghoz hasonlóan – szerzett jogként aposztrofálja. A tulajdonjogról kialakított elmélet központi helyet foglal e természetjogi felfogásban. Számos közjogi tétel a tulajdonjogra vezethető vissza, de magát „a szerződések jogát is a tulajdonjogból lehet megérteni”, vallja Franz von Zeiller, az 1812-ben életbe léptetett Osztrák Polgári Törvénykönyv (ABGB) kidolgozója.⁷

A szabad tulajdonszerzés

140

Tulajdonjog a 19. századi észjogi felfogás szerint is kizárólag dolgok felett állhat fenn, ezzel cáfolva Hobbes és Locke totális tulajdonjogra vonatkozó elméletét, mely szerint a tulajdonjog dolgokra és személyekre egyaránt kiterjedhet, és ennek következtében az uralkodó alattvalóival saját tulajdonaként bánhat.⁸

A 19. századi magyar kantiánus észjog a tulajdonjogot, mint szerzett jogot a Zeiller-Egger féle koncepciót követve a tulajdon megszerzése szempontjából tárgyalja. Ennek feltételei ismertetésekor – a természetjog elveinek megfelelően – nem szól feudális kötöttségről. Kijelenti, hogy a származékos tulajdonszerzés jogszerűsége az eredeti szerzőmódban keresendő, ezért e tekintetben az eredeti szerzőmód vizsgálatának van jelentősége. Ennek három feltétele: az objektíve, azaz mások jogának sérelme nélküli megszerzhetőség, a szubjektíve, azaz a szerző alanyra tekintettel történő birtokbavétel (*apprehensio*), illetve ennek kívüljár felé megnyilvánuló kifejeződése (*signatio*). Az észjogi kitétel hangsúlyozza, hogy nem az állam határozza meg a tulajdonjog jogcímét,

⁵ *Uo.*, (Tomus I. Liber I. Pars I. Caput I. 44. §.), 58; Vö. Immanuel KANT, *Az erkölcsök metafizikájának alapvetése*, Budapest, 1991, 333.

⁶ SZIBENLISZT, *i. m.*, (Tomus I. Liber I. Pars I. Caput I. 45. §.), 49–50; Vö. KANT, *i. m.*, 333–334.

⁷ „*Hac ratione omne jus quod acquiri possit ratione sui objecti in jus rerum personale (sive in rem) vel reale (sive in re) et ratione actus acquisitionis in jus ex occupatione et jus ex pactis dilabitur.*” Franz von ZEILLER, *Jus naturae privatum*, editio Germanica tertia, latina reddita a Francisco Nobili de EGGER, Viennae, 1819, (56. §.), 77.

⁸ Thomas HOBBS, *Leviatán*, Budapest, 1999, 345; John LOCKE, *Two Treaties of Government*, Cambridge, 1967, 87. és 123. szakasz; SÓLYOM László, *A személyiségi jogok elmélete*, Budapest, 1983, 96.

az állam a tulajdonjogot csak őrzi és védi.⁹ Ellentétben tehát Rousseau felfogásával, aki szerint a tulajdonjog a pozitív jog által keletkezik és addig csak birtoklásról beszélhetünk, a kantiánus szemlélet a tulajdonjogot kizárólag a tiszta ész által következtethetőként ismeri el. Azt tehát nem az állam határozza meg, hiszen a tulajdonhoz való jog már a természeti állapotban is megillette az embert.¹⁰ A tulajdon és a birtok fogalma közötti különbség érvényesül abban, hogy a tulajdonjoggal ellentétben a birtokláshoz való jogot az észjog velünk született jogként értelmezi. A tulajdonjog szerzett jogként értelmezése az államra, az államhatalomra vonatkozó elvek aspektusából fontos, hiszen a természetjog jelen változata hangsúlyos párhuzamot von a tulajdonjog (*dominium*) és az államhatalom gyakorlásának joga (*imperium*) között. Mindkettő szerzett jogként való megjelenítése az önkényesség, a tetszőleges hatalomgyakorlás elvét kérdőjelezi meg, kiemelve a *consensus* jelentőségét, ami a származékos szerzés lényegi eleme.

A szerződés szabadsága

141

A *pacta sunt servanda* a természetjog egyik legfontosabb alapelve, amelynek jelentőségét az adja, hogy amellettt hogy fontos kötelmi jogi alapelv, a társadalmi szerződés elméletének egyik legfőbb kitétele, így a magán- és közjog egészét áthatja. Általános tárgyalására a magánjognak szentelt részben a szerződések jogára (*jus pactitium*) vonatkozó tételek ismertetésekor kerül sor, mely jórész a római jog által felvázolt rendszer elemeit hasznosítva, a morálfilozófiában kidolgozott akaratemélet alkalmazásával – a római joghoz képest – figyelmünket egy másik fontos elvre irányítja. A *consensus*nak a szerződés esszenciális elemeként való értelmezése már túlmutat a római jogi elképzeléseken, az antik korban ugyanis még nem ismerték a szerződéses szabadság elvét. A jogi elismerés függvényében lehetett csak szerződéses felek között fennálló *consensus*ról beszélni, és az „*csak a létező és ismert kontraktusok*” esetében számított jogosnak. Ahhoz, hogy a szerződések peresíthetősége a felek valós *consensus*ának meglétén alapuljon, olyan szemléletváltásra volt szükség, amelyet a középkori kánonjogászok munkája által előkészített természetjogi gondolkodásnak köszönhetünk. Grotiusnál jelenik meg az a gondolat, hogy a szerződő felek jóhiszeműsége, akaratuk tisz-

---

⁹ SZIBENLISZT, *i. m.*, (Tomus I. Liber I. Pars I. Caput I. 70–76. §§.), 78–85.

¹⁰ KANT, *i. m.*, 354.

tasága alapozza meg a szerződés jogi elismertségét, aminek következtében a *pacta sunt servanda* természetjogi alapelve a formalizmus helyett a konszenzualizmus aspektusába kerül.¹¹ A természetjog szerint az állami elismertség, a szerződések peresíthetősége tehát a felek valós *consensus*ának meglétén alapszik. A *pactum* és *contractus* fogalmak e tekintetben lényegi különbséget már nem mutatnak fel. A természetjogi megfogalmazások szerint a *pactum* már nem pusztán formátlan ígéret, hanem „*állami kikényszeríthetőséggel rendelkező szerződés*” függetlenül tartalmától vagy formájától, vagy attól, hogy „*ismert volt-e a jogforrásokban vagy a bíróságok gyakorlatában.*”¹²

A modern szerződés fogalmának kidolgozását a természetjogászoknak köszönhetjük, akik a szerződés érvényességét – a szerződési szabadság elvén alapulva – közvetlenül a szerződéskötés során megjelenő akaratképződésben látták. A természetjog észjogi változata nagy figyelmet szentel a szerződéses akarat vizsgálatának, amikor a származékos szerzéshez megkívánja az egyik fél ígéretét (*promissio*) valaminek a teljesítésére, és ezzel párhuzamosan a másik fél beleegyező akaratát az ígéret elfogadására (*acceptatio*). Mindkét fél egybehangzó akarata, azaz az elfogadott ígéret hozza létre a szerződést.¹³ Ezek szerint a *promissio*

¹¹ CSECSY Andrea, *A szerződési jog alapelveinek értelmezése és funkciói a német a német polgári jogban*, Debreceni Jogi Műhely, http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/2_2006/a_szerzodesi-jog_alapelveinek_ertelmezese_es_funkcioi_a_nemet_polgari_jogban (letöltve: 2017. szeptember 7.)

¹² *Uo.*

¹³ SZIBENLISZT, *i. m.*, (Tomus I. Liber I. Pars I. Caput I. 98. §.) 99; ZEILLER, EGGER, *i. m.*, (93. §.), 116.

¹⁴ „*Ut alter nobis ad aliquid dandum, faciendum, vel non faciendum, aut admittendum h. e. aliquid praestandum obligatus reddatur, [...] et cum haec non nisi per signa externa innotescat, voluntatis declaratio est necessaria: haec declaratio voluntatis alteri quidpiam praestandi vocatur promissio. Promittens iterum non absolute renunciat juri promisso, sed sub condicione hac, ut in alium transeat et cum nemini quidquam obrudi possit, necessaria est etiam hujus declaratio voluntatis, promissum in suum recipiendi, quae est acceptatio.*” SZIBENLISZT, *i. m.*, (Tomus I. Liber I. Pars I. Caput I. 98. §.), 99–100.

¹⁵ ABGB 861. §. „*Wer sich erklärt, das er jemanden sein Recht übertragen, das heist, das er ihm etwas gestatten, etwas geben, das er für ihn etwas tun, oder seinetwegen etwas unterlassen wolle, macht ein Versprechen; nimmt aber der andere das Versprechen gültig an, so kommt durch den übereinstimmenden Willen beider Teile ein Vertrag zustande. Solange die Unterhandlungen dauern, und das Versprechen noch nicht gemacht, oder weder zum voraus, noch nachher angenommen ist, entsteht kein Vertrag.*” A témát részletesen feldolgozza Bruno SCHMIDLIN, *Die beiden Vertragsmodelle des europäischen Zivilrechts: Das naturrechtliche Modell der Vertragsübertragung und das pandektistische Modell der vereinigten Willenserklärungen* = Rechtsgeschichte und Privatrechtsdogmatik, szerk. Reinhard ZIMMERMANN, Rolf KNÜTEL, Jens Peter MEINCKE, 1999, Heidelberg, 187–206; Az ABGB magyar szövegére vö. *Oszttrák Általános Polgári*

Jogegyenlőség és szabad tulajdon

---

nem más, mint az a külsőleg megnyilvánuló akaratnyilvánítás, amellyel egy másik személlyel szemben valaminek az adására, tevésére vagy nem tevésére, illetve valaminek a megengedésére, azaz ezekre vonatkozó helytállásra vállalunk kötelezettséget. Az ígéretet megtevő fél nem abszolút módon jelenti ki a jogra vonatkozó ígéretét, hanem azon feltétel mellett, hogy a szóban forgó jog egy másik konkrét személyre szálljon át. Továbbá mivel senkire sem lehet ráerőszakolni bármit is, szükség van annak az akaratnak a kinyilvánítására is, hogy az ígéretet elfogadjuk, azaz az *acceptatio*¹⁴ – fogalmaz például Szibenliszt Mihály. Ezzel a tétellel Szibenliszt Mihály a Zeiller által kidolgozott, és az ABGB 861. §-ban definiált szerződésfogalmat¹⁵ ismertette meg a jogászai pályára készülő ifjakkal.

A magántulajdon feltételhez kötött és rendkívüli korlátozása – ius tributum, ius eminens

A szabad tulajdonlásnak már természeti állapotban való elismerése vonja maga után azt az elképzelést, hogy a tulajdonjogot nem az állam keletkezteti, azt az állam csak őrzi és védi. Bizonyos esetekben azonban az állam vagyonkezelői jogköre, amely az észjog szerint eredendően a közvagyon kezelését célozta, érintheti a magántulajdont is. A magántulajdont érintő állami vagyonkezelői jogkör azonban feltételhez kötött, azaz gyakorlása nem történhet önkényes módon, ugyanis csak abban az esetben gyakorolható, amennyiben az állam céljára szükséges módon fordítható összegek a közvagyonból, illetve az állam saját vagyonából kellően nem garantálhatók. Ekkor korlátozható csak a magántulajdon, a magánvagyon, amelynek során a következő elveket kell szem előtt tartani:

- A közköltségekhez való hozzájárulás mértékének meg kell egyeznie a költségráfordítás szükséges mértékével.
- A költségráfordítás szükségességének megszűnésével be kell szüntetni a magánvagyonból történő hozzájárulás kötelezettségét, hiszen ha

---

Törvénykönyv mai érvényében, szerk. MÁRKUS Dezső, Budapest, 1907, 195–196. Vö. SZIBENLISZT, *i. m.*, (Tomus I. Liber I. Pars I. Caput V. 99–109. §§.), 100–111; valamint ZEILLER, EGGER, *i. m.*, (96–108. §§.), 117–136.

megszűnik az ok, megszűnik a következmény is. E szabály az államnak csak a rendkívüli kiadásaira vonatkozik.

- A hozzájárulásokat a polgárok anyagi lehetőségeihez kell mérni, aki többre képes, annak többel is kell hozzájárulnia a közkiadásokhoz. A polgári egyenlőség természetéből adódik azonban, hogy a gazdagabbak és a szegényebbek közösen vegyenek részt a közös célok megvalósításában. Ahhoz azonban, hogy az állam céljai hatékonyan valósulhassanak meg, a tehetősebbeknek nagyobb részt kell vállalniuk. E nélkül az állami célokat csak nagy nehézségekkel vagy egyáltalán nem lehet elérni.
- Mivel a polgárok fogyasztása a hozzájárulás mértékétől függ, a fenti elv érvényesüléséhez célszerű, hogy az alapvető létfenntartási cikkek terén a szegényekre a lehető legkevesebb teher rakódjék.
- Önmagában vagy saját természetéből adódóan senkit – legyen bár természetes vagy jogi személy – nem illet meg immunitás a magánvagyonra kiterjedő fentebb jellemzett állami jogkörrel szemben.

144

A magántulajdon, magánvagyon terén gyakorolható jogkör kettős természetű, egyfelől irányulhat a magánvagyon hasznaira, jövedelmire, másfelől pedig magára a vagyon állagára, a tőkerészre. A magánvagyon jövedelmeivel szemben gyakorolható állami pénzügyi jogkör a tág értelemben vett adókiivetési jogosultságnak (*ius tributū*) felel meg. Ennél a természetjog felhívja a figyelmünket arra, hogy ez a jog a magánvagyon jövedelmeinek csak egy részére terjed ki.¹⁶ A magánvagyon tőkerészére irányuló rendkívüli állami jogkör (*dominium eminens*) az állam kisajátítási jogkörét jelenti, amely nem csak a magántulajdonból származó hasznok, jövedelmek egy meghatározott arányos részére, hanem annak valamennyi jövedelmére is kiterjed, sőt vonatkozik magára a vagyon állagára is. Ennek gyakorlása szintén az állam céljának hatékony

¹⁶ „*Modus, quo potestas financialis in bona privata exerceri potest, est duplex: nempe vel quoad quaedam solum consecraria, vel quoad ipsam horum substantiam [...]. Si potestas financialis in consecraria bonorum privatorum exerceatur, jus tributū sensu lato nominari potest*” SZIBENLISZT, i. m., (Tomus II. Pars II. Caput XIII. 148. §), 186; Caroli Antonii de MARTINI, *Positiones de iure civitatis*, Buda, 1795, (Caput VII. CLXXVII.), 60–61; Franz Edlen von ZEILLER, Franz von EGGER, *Das natürliche öffentliche Recht, nach Lehrensätzen den seligen Freyhern C. A. von Martini vom Staatsrechte, mit beständiger Rücksicht auf das natürliche Privat-Recht, 2.*, Wien, Triest, 1810, (177. §), 226; Antonius VIROZSIL, *Epitome juris naturae seu universae doctrinae juris philosophicae*, Pest, 1839, (158. §), 371.

Jogegyenlőség és szabad tulajdon

---

elérését célozza.¹⁷ Jogszerű gyakorlásának alapelveit az alábbiakban fogalmazza meg a természetjog:

- A kisajátítási jog gyakorlása kizárólag az állam céljának érdekében történhet, gyakorlása csak akkor jogszerű, ha az állami célok megvalósításakor e jog gyakorlása tekinthető az egyedüli hatékony eszköznek. Következésképp rendkívüli jogköri mivoltából adódóan és a fokozatosság elve alapján mindaddig, amíg az állam célja ennél kiméletesebb eszközökkel is elérhető, ezzel a joggal nem szabad élni.
- Tekintettel arra, hogy e jogot kizárólag az állam érdekében lehet gyakorolni, mihelyt az állam e rendkívüli joggal biztosított érdeke már nem áll fenn, e jog gyakorlásának indoka is elenyészik, a tulajdonosoknak pedig kártalanítás (*resarcitio damni*) jár.
- A kisajátítási jog gyakorlásának indokát kizárólag szükséghelyzet eredményezheti, de alkalmazása egy nagyobb haszon elérése érdekében is történhet, végső soron viszont nem lehet más indoka, mint az államérdek (*ratio status*), a közérdek, a közjó. Jogonalpja tehát a közösség jólétének biztosításában keresendő.¹⁸

145

Zárszó

A 19. századi reformkori törekvések katalizátora, motorja a természetjog volt, amely a polgárok jogegyenlőségét, a szerződéses szabadság elismerésével valamint állami garanciákkal biztosított magántulajdon-

---

¹⁷ „*Alter modus potestatem finalem exercendi in bona privata est, si in ipsam substantiam horum exerceatur; qui dominium eminens dicitur, h. e. jus ex privatis bonis subditorum non tantum proportionatam partem consecratorum, sed omnia consecratoria, immo ipsam substantiam ad consecutionem finis Civitatis applicandi.*” SZIBENLISZT, i. m., (Tomus II., Pars II. Caput XIII. 150. §), 188; Vö. MARTINI, i. m., (Caput VII. CLXXXII.), 62; ZEILER, EGGER, *Das natürliche...*, i. m., (182. §), 230; VIROZSIL, i. m., (159. §), 375.

¹⁸ „*Conditiones, sub quibus justum exercitium juris eminentis agnoscitur, sunt sequentes: 1) Exercitium juris eminentis tantum propter finem Civitatis fiat [...] 2) Si super bonis, vel personalibus praestationibus unius, vel aliquorum pro bono Civitatis per Imperantem disponatur, iis, qui praecipuo onere gravati fuerunt, simul ac finis Civitatis admittit, resarcitio damni fieri debet: [...] 3) In solo statu necessitatis, vel majoris cujusdam utilitatis reperitur sufficiens ratio, ex qua jus eminentis intelligi possit, quae ratio iustifica, seu principium juris hujus cum ratio status adpellatur, dicere possumus, jus eminentis in ratione status fundari.*” SZIBENLISZT, i. m., (Tomus II. Pars II. Caput XIII. 152–153. §§), 189–191; MARTINI, i. m., (Caput VII. CLXXXIV–CLXXXV.), 63; ZEILER, EGGER, *Das natürliche...*, i. m., (184–186. §§), 232–234; VIROZSIL, i. m., (161. §), 379–383.

hoz való szabad hozzájutást vallotta. Az egyenlőség, szabadság és tulajdon összefüggéseire rámutató természetjog ezen túl – a nemzetgazdaság feudális kötöttségektől való mentességét hirdetve – központi helyet szánt a liberalizált tulajdonon alapuló állam gazdasági szerepvállalásának is. Ebből adódóan az állam vagyonkezelői joga kiterjed minden olyan vagyónra is, amely az állam fennhatósága alá tartozik (*bona in Civitate*), így érinti a köz- és magánjavakat is egyaránt. A magánszemélyek kisajátított vagyona fejében kártalanítás jár. Ahogy azt már a tulajdonjoghoz fűződő jogot hirdető, de egyúttal a köztulajdon jogát is fenntartó, 1789-ben kiadott Ember és Polgár Jogainak Nyilatkozata 17. cikkelye is kimondja: *„Tulajdonától – lévén a tulajdonjog szent és sérthetetlen – senki meg nem fosztható, legfeljebb csakis oly esetekben, amikor ezt a közösség érdekéből fakadó nyilvánvaló és törvényes úton megállapított szükségesség követeli meg – ám ekkor is csak igazságos és előzetes kártalanítás fejében.”*